

گزشت

فصلنامه اطلاع‌رسانی در حوزه نقد و تصحیح متون، نسخه‌شناسی و ایران‌شناسی

دوره سوم، سال هفتم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۱ [انتشار: تابستان ۱۴۰۳]

«میراث جهان ایرانی»، چهارمین نشریه میراث مکتوب • فرمان تولیت بقعه ابوسعحاقیه مصلای شیراز، کارگاه نسخه‌نویسی در سده نهم / عبدالله شیخ‌الحکامی • باب الفاظ کفر از جواهر الفقه محمد بن منصور بخاری (تألیف نیمه قرن ۶ ق) / حمیدرضا بابک سلطانی • فصلی در الفاظ کفر از کتاب الولد الشقیق و الحافظ الخلیق (همراه با نگاهی به رساله سیصد و ده کلمه در الفاظ کفر به تصحیح رسول جعفریان) / سعید لیاد • نگاهی دوباره به واژه «سامان» در مصرع‌های شاهنامه / رضا غفوری؛ نسخه‌ای از قصیده البردة منسوب به خوش‌نویس شهیر، یاقوت مستعصمی / رانلا وت؛ ترجمه، امیرحسین داوودی • پسر گمراه نوح در قرآن / گابریل سید ریولز؛ ترجمه: نسیم حسینی • آیا سفونما، نوشته ناصر خسرو قبادلی است؟ / سعیدرضا توکلی صابری • رباعیات کافی ظفر همدانی و قطب‌الدین عتیقی آهروی در سفینه رباعیات دانشگاه استانبول / علی کامل • یادگاری از ایران‌شناس عارف، لئونارد لویسن / مهرداد کویانی • نگاهی به فهرست نمایشگاه نسخ خطی کتابخانه شخصی سلطان فاتح / علی منوری آق‌نله • سعادت اهل فارس، درباره‌ی انتساب مؤلف تاریخ خلیج فارس به کازرون / محمداصف میرزابالائی • ریشه‌شناس چه می‌کند؟ (۱۴) / سید احمدرضا قلم‌شمار • نویسنده‌ای که سراپا مهر بوده، سبزی در احوال و آثار محمد گلبن / مهدی بهخاک • زندگی و آثار صاری عبدالله اقلدی / نصرالله صالحی

صاحب امتیاز:

مؤسسه پژوهشی میراث مکتوب

مدیر مسئول و سردبیر: اکبر ایرانی

معاون سردبیر و سرویراستار: مسعود راستی‌پور

مدیر داخلی: یونس تسلیمی پاک

طراح جلد: محمود خانی

چاپ دیجیتال: میراث

نشانی مجله:

تهران، خیابان انقلاب اسلامی، بین خیابان دانشگاه و
ابوریحان، ساختمان فروردین (شماره ۱۱۸۲)، طبقه دوم.

شناسه پستی: ۱۳۱۵۶۹۳۵۱۹

تلفن: ۶۶۴۹۰۶۱۲

دورنگار: ۶۶۴۰۶۲۵۸

www.mirasmaktoob.com
gozaresh@mirasmaktoob.ir

بها: ۶۰۰،۰۰۰ ریال

روی جلد: جلد لاک‌گل و بته، متعلق به مصحفی
مورخ ۱۲۱۲ق، به نشانی M III 157 کتابخانه دانشگاه
بازل (Basel).

فهرست

سرخن

«میراث جهان ایرانی»، چهارمین نشریه میراث مکتوب ۴-۳

بستر

فرمان تولیت بقعه ابواسحاقیه مصلائی شیراز، کارگاه نسخه‌نویسی در سده نهم/ عمادالدین شیخ‌الحکامی ... ۷-۵
باب الفاظ کفر از جواهر الفقه محمدبن منصور بخاری (تألیف نیمه قرن ۴) / حمیدرضا بابک (بابک) سلمانی ۳۲-۸
فصلی در الفاظ کفر از کتاب الولد الشفیق و الحافظ الخلیق (همراه با نگاهی به رساله سیصد و ده کلمه در الفاظ
کفر به تصحیح رسول جعفریان) / سعید لیان ۴۶-۳۳
نگاهی دوباره به واژه «سامان» در مصرع‌ای از شاهنامه / رضا غفوری ۵۱-۴۷
نسخه‌ای از قصیده البردة منسوب به خوش‌نویس شهیر، یاقوت مستعصمی / رافائلا ویت: ترجمه:
امیرحسین داوودندی ۵۸-۵۲
پسر گمراه نوح در قرآن / گابریل سعید رینولدز: ترجمه: نسیم حسنی ۷۰-۵۹
آیا سفرنامه نوشته ناصر خسرو قبادیانی است؟ / محمدرضا توکلی صابری ۸۱-۷۱
رباعیات کافی ظفر همدانی و قطب‌الدین عتیقی آهری در سفینه رباعیات دانشگاه استانبول /
علی کاملی ۸۴-۸۲

نقد و بررسی

یادی و یادگاری از ایران‌شناس عارف، لئونارد لوینسن / مجدالدین کیوانی ۸۸-۸۵
نگاهی به فهرست نمایشگاه نسخ خطی کتابخانه شخصی سلطان فاتح / علی صفری آق‌قلعه ۹۶-۸۹
سعادت اهل فارس: درباره انتساب مؤلف کتاب تاریخ خلیج فارس به کازرون/ محمداصادق
میرزابوالقاسمی ۱۰۱-۹۷

پژوهش‌های در باب تحقیق

ریشه‌شناسی چه می‌کند؟ (۱۴) / سید احمدرضا قائم‌مقامی ۱۰۹-۱۰۲

آشنایی با نشرستانان و متن پژوهان (۸)

نویسنده‌ای که سراپا مهر بود: سیری در احوال و آثار محمد گلبن / مهدی بهخیا ۱۱۸-۱۱۰

ایران در متون و منابع عثمانی (۳۷)

زندگی و آثار صاری عبدالله افندی / نصرالله صالحی ۱۲۵-۱۱۹

نویسنده‌ای که سراپا مهر بود

سیری در احوال و آثار محمد گلبن

مهدی به‌خیال

نوشتن را در زادگاه خود، برخلاف میل باطنی‌اش، در مکتب عباس شمسایی و محمدحسین فائق فراگرفت، آموختنی که در ابتدا چندان با ذوق و شوق همراه نبود. اما در این میان، تلاش‌های پدرش و تشویق‌های او راه را هموار کرد، تا آن‌جا که طولی نکشید که در سال ۱۳۲۹ برای ادامه تحصیل راهی تهران شد. او در تهران علاوه بر گذراندن تحصیلات عالی به در مدارس دارالفنون و جعفری علوی، عضو رسمی انجمن‌های ادبی، از جمله «حکیم نظامی»، گردید. گلبن بعد از چندی در شرکت میتسویشی شروع به کار کرد. سال‌ها بعد، در سال ۱۳۴۷، دکتر محمود عنایت از او به‌عنوان استاد راهنمای دانشگاه دعوت به همکاری کرد، اما شرکت مزبور با کناره‌گیری محمد گلبن موافقت نکرد. استاد گلبن، همچون بسیاری از هم‌قطارانش، چنان‌که

محمد گلبن شاعری ظریف، مصححی دقیق، فهرست‌نگاری حلیم و پژوهشگری فاضل بود. از خلیات او اگر بخواهم سخنی بگویم بایستی به گرم‌سری، محجوبی، دل‌بستگی و بلندهمتی او اشاره کنم؛ خصایلی که حقیقتاً همانندش در یک تن کمتر دیده می‌شود.

محمد رحیمی، مشهور و متخلص به گلبن، در سوم آبان ۱۳۱۴ در روستای کهپاز از توابع بخش زواره، شهرستان اردستان (اصفهان) متولد شد. پدرش، غلامحسین رحیمی، از مبارزین اسدالسلطنه نائینی بود، ازین رو برای سرپرستی قریه الله‌آباد،^۲ جلائی وطن کرد و به اردستان رفت و پس از چندی در روستای کهپاز متوطن شد. گلبن خواندن و

۱. در شناسنامه آثار منتشرشده گلبن، تاریخ تولد وی ۱۳۱۵ درج شده است.
۲. از توابع بخش زواره، شهرستان اردستان، استان اصفهان.

گفتم در اختیار کسی نمی‌گذارم و همان سی جلد که در منزل باقی مانده‌است، یکی تاریخ بیهقی است که گفتم به هیچ وجه به کسی نمی‌دهم. آن را پدرم برای من خریده بود، که حتی وصیت کردم وقتی مردم بگذارند زیر سر من، این قدر به این کتاب علاقه دارم. یکی هم شاهنامه فردوسی است که آقای دکتر خالقی تصحیح کرده در دوازده جلد و از آمریکا برایم فرستاده‌اند.^۳

با استاد گلین علاوه بر دیدار و تماس‌های گاه‌وبی‌گاه مکاتباتی نیز داشتم. او در یکی از نامه‌هایش (۱۴ بهمن ۱۳۸۹) از خاطراتش به همدان می‌گوید و می‌نویسد:

من بیش از ده سال است که به همدان نیامده‌ام. قریب ده سال پیش به نیروگاه همدان مأموریتی داشتم، صبح آمدم و بعد از ظهر با چند تا همکار ژاپنی بودم، برگشتم. اگر به گورستان همدان رفتی به جای من فاتحه‌ای بر مزار دانشفر، دیجوری و داور بخوان. حق دوستی را نباید فراموش کرد. من با مهدی دیجوری خیلی دوست بودم، گمان می‌کنم سرکار ایشان را ندیده‌بودید. بسیار بزرگوار، آزاده و خوش‌خط بود. نزدیک‌ترین دوستی که قریب چهل سال با من دوست بود. آقای اسماعیل صفریان (نافذ همدانی بود) قریب ده سال پیش درگذشت، نمی‌دانم او را می‌شناختی یا نه! به‌رحال خدایش رحمت کند.^۴

زنده‌یاد دیجور همدانی در غزلی با عنوان «سبوکشان محبت» که پیشکش شده‌است به «دوستان گرامی اسماعیل صفری (نافذ) و محمد گلین»، از رفقای ادیب خود نام می‌برد و با تمام وجود ابراز احساسات می‌کند و می‌گوید:

خوش آن کسان که به دیدار شاد یکدگرند
به باغ عشق گل مهرزاد یکدگرند
به بزم انس و ارادت ز روی صدق و صفا
مرید یکدگرند و مراد یکدگرند
به هر سلام سلامت‌فزای جان همنند
به هر درود زبان و داد یکدگرند
چراغ خلوت یکدیگرند و در همه حال
صفای خاطر مینونهد یکدگرند

۳. «گزارشی به یاد گلین و یادگارش در کتابخانه مجلس»، سکنیه مرادی و آزاده حیدری (تارنمای کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی).
۴. گلین در فروردین ۱۳۳۷ به دعوت دوست شاعرش، نافذ همدانی، به همدان سفر کرد و چند روزی در این شهر ماند (نک. «یاد و یادبود، یاد بهزاد»، بخارا، س ۱۰، فروردین-اردیبهشت ۱۳۸۶، ش ۶، ص ۵۱۱-۵۱۶).

شایسته او بود قدر ندید و در صدر نشست، اما یکی از بختیاری‌های من هم‌نشینی با ایشان بود؛ اگرچه، مع الأسف، خاطراتش - که شامل پنج دفتر بود - و مکاتباتش با جمال‌زاده که قرار بود در وقتی مناسب جهت انتشار در اختیارم قرار دهد از تقدیر روزگار با درگذشتش مدفون شد و از دست رفت. گلین حافظه‌ای عجیب، ارتباطی وسیع و نثری پخته داشت، ازین رو خاطراتش بس خواندنی بود.

گلین مجموعه‌دار نبود، اما در کتابخانه عظیم خود گنجینه‌ای از مجلات، اسناد و دست‌نوشته‌هایی فراهم کرده بود تا به وقت حاجت از آن‌ها استفاده کند. او در اواخر عمر بخشی از این مجموعه کم‌نظیر و ارزشمند را، با همان گشاده‌دستی که یاد شد، به «کتابخانه آستان قدس رضوی» (مجلات و روزنامه‌ها)، و بخش دیگر را که شامل کتاب‌های درجه یک، به خصوص چاپ‌های اول، می‌شد به «کتابخانه مجلس شورای اسلامی» (شماره ۲)، بدون‌های وهوی وقف کرد. گلین بعد از اهدای کتابخانه سترگ خود از احساس غریب اما خوشحالی مفرط خود چنین سخن گفت:

اولین بار که این‌جا دیدمشان برایم حس غریبی بود، ولی خوب دیگر خوشحال هم بودم که کتاب‌هایم جایی آمده بود که خیلی خوب بود و می‌پسندیدم و به همین خاطر هم دل‌کنند از آن‌ها برایم خیلی سخت نبود؛ چون وقتی این‌ها در منزل من بود فقط من از این کتاب‌ها استفاده می‌کردم، ولی این‌جا الان همه می‌توانند از آن استفاده کنند. این کتاب‌ها را من از کودکی تا الان فراهم کردم، یعنی در مواقعی که مدرسه می‌رفتم علاقه‌مند بودم به کتاب و آن‌ها را جمع‌آوری می‌کردم. در دهات هم که بودیم پدر من با این که دهقان بود، آدم روشن‌بینی بود و از دسترنج خود مبالغی را برای تحصیل ما کنار می‌گذاشت، کسی که به اصفهان یا یزد می‌رفت، به ایشان پول می‌داد و می‌گفت که برای ما کتاب بیاورند. در خانواده ما کتاب خیلی اهمیت داشت. من از وقتی که مدرسه می‌رفتم و حدود سیزده سالم بود شروع کردم به جمع‌آوری کتاب‌ها. اولین کتابی که آن موقع خریداری کردم پانزده ریال قیمت داشت، که دیوان ناصر خسرو علوی بود. آن را از یک دست‌فروشی از خیابان بوذرجمهری از جلوی مسجد شاه، که الان به آن مسجد امام می‌گویند، خریدم و آن را هنوز هم دارم؛ این کتاب به‌همراه بیست یا سی جلد کتاب دیگر تنها کتاب‌هایی است که برای من باقی مانده، از بین هفت اتاق پر کتاب. بعضی از کتاب‌هایی که

بنای الفتشان را خلل ندارد راه
به مهرآینه اعتقاد یکدگرند
به یاد نافذ و گلبن رقم زدم «دیجور»
سبوکشان محبت به یاد یکدگرند^۵

گلبن به ملک الشعرا بهار تعلق خاطر داشت و در معرفی فاطمه سیاح از پیشتازان بود. از محمد گلبن در حدود چهل عنوان کتاب منتشر شده و بسیاری دیگر چاپ نشده باقی مانده است. اما در بین این آثار، کتاب گلزار خاموش از جنس دیگر است؛ غم‌نامه‌ای که دلدادگی در لابه‌لای سطور آن موج می‌زند. او این یادنامه را برای همسرش، راضیه دانشجویان (۱۵ بهمن ۱۳۳۰ - ۴ فروردین ۱۳۷۸)، منتشر کرد و قرار بود جلد دوم نیز برای آن مهیا کند، چه بسا مقالاتی هم برای این جلد گرد آورده؛ اما اجل فرصتش نداد و این کار نیمه‌تمام رها شد. راضیه دانشجویان نقاشی چیره‌دست بود که در کنار همسرش به بازخوانی اسناد روی آورده و دستگیری ورزیده و کاردان شده بود. گلبن در احوالات خود و همسر عزیزش در کتاب گلزار خاموش می‌نویسد:

دیر ازدواج کردم... هیچ گاه قصد ازدواج نداشتم... در سال ۱۳۵۸ رشته‌ی علایق زندگی را به گردن بستم و همسر را با رضایت ایشان و بدون تشریفات به منزل آوردم... همسر در دوران حیات ناملايمات زندگی خیلی کشید، اما چون صبور و بردبار بود هیچ گاه زبان به شکوه نمی‌گشود... در سال ۱۳۷۰ برای ما مشکلی پیش آوردند که بر اثر آن نزدیک پنج سال من و ایشان روی آسایش و آرامش ندیدیم... من مجبور بودم شب و روز تلاش کنم تا وسیله آسایش بهتری برای همسر و فرزندم فراهم آورم... با این‌که بازنشسته شده بودم، مجبور بودم که ماهی یکی-دو بار به بندر امام و بندر عباس بروم و هر وقت از این سفرها برمی‌گشتم چند روزی بی‌هوش و توش در خانه می‌افتادم و او چون مرا به آن حال و روز می‌دید، سخت ناراحت می‌شد و می‌گفت: «گلبن، تو باید بعد پنج سال سختی کشیدن کمی استراحت کنی. تو فکر نمی‌کنی که سه هزار کیلومتر راه رفت و برگشت با اتومبیل برای تو طاقت فرساست؟...»^۶

۵. برای متن کامل غزل نک. شرح شب دیجور، دیوان اشعار دیجور همدانی، به کوشش بهرام و نسرين دیجوریان، انتشارات دژ، چ ۱، ۱۳۸۰، سبوکشان محبت، ص ۴۹.
۶. محمد گلبن، گلزار خاموش، یادنامه بانو راضیه دانشجویان (گلبن)، تهران، رسانش، ۱۳۷۹، ص ۱۵-۲۲.

گلبن از دوازدهم دی‌ماه ۱۳۹۱ به علت سکت مغزی در بخش مراقبت‌های ویژه بیمارستان بستری شد و سه ماه تحت مراقبت بود. او در اواخر فروردین ۱۳۹۲ از بیمارستان مرخص شد، اما چند صباحی پس از آن، در بیستم اردیبهشت همان سال، در هفتاد و هشت سالگی درگذشت. بعد از مرگ، بنا به وصیتش در کنار پیکر همسرش در قبر دو طبقه‌ای که پیش‌تر مهیا کرده بود به خاک سپرده شد.

فهرست آثار محمد گلبن

الف. کتاب‌ها (چاپ شده‌ها)

۱. ساغر آفتاب، ده نامه منظوم از ده گوینده درباره ادبیات فارسی (با همکاری احمد شکیب‌آذر)، تهران: سپهر، ۱۳۴۶.
۲. سفرنامه خسرو میرزا به پترزبورگ و تاریخ زندگی عباس میرزا نایب‌السلطنه، میرزا مصطفی افشار (بهاءالملک) - حاجی میرزا مسعود مستوفی انصاری، تهران: کتابخانه مستوفی، ۱۳۴۹.
۳. کتاب‌شناسی صادق هدایت، تهران: توس، ۱۳۵۴.
۴. نقد و سیاحت (مقاله‌ها، سخنرانی‌ها، مصاحبه‌ها، تقریرات درسی)، فاطمه سیاح، تهران: توس، ۱۳۵۴.
۵. بهار و ادب فارسی، مجموعه یک‌صد مقاله از ملک‌الشعرا بهار، ۲ ج، تهران: شرکت سهامی کتاب‌های جیبی، ۲۵۳۵.
۶. سفرنامه صنیع‌الدوله (محمدحسن خان اعتمادالسلطنه): از تفلیس به تهران، تهران: سحر، ۲۵۳۶.
۷. کتاب‌شناسی زبان و خط (مجموعه کتاب‌شناسی‌ها و مدارک فرهنگی ۵۱)، تهران: مرکز اسناد فرهنگی آسیا، ۲۵۳۶.
۸. سفرنامه ترکستان و ایران، گذری در آسیای مرکزی، هنری موز، ترجمه علی مترجم (به کوشش محمد گلبن)، تهران: سحر، ۲۵۳۶.
۹. سفرنامه رکن‌الدوله به سرخس، محمدعلی منشی، تهران: سحر، ۲۵۳۶.
۱۰. سفرنامه میرزا ابوالحسن خان شیرازی (ایلچی) به روسیه، میرزا محمدهادی علوی شیرازی، تهران: مرکز اسناد فرهنگی آسیا، ۱۳۵۷.
۱۱. سفرنامه ایران و روسیه (نواحی شمال ایران)، عزالدوله - ملکونوف (با همکاری فرامرز طالبی)، تهران: دنیای کتاب، ۱۳۶۳.

۱۲. کتاب‌شناسی نگارگری ایران: نقاشی، مینیاتور، تذهیب، نمایشگاه‌ها و... (از آغاز تا ۱۳۵۷)، تهران: نقره، ۱۳۶۳.
۱۳. محاکمه محاکمه‌گران (با همکاری یوسف شریفی)، تهران: نقره، ۱۳۶۳.
۱۴. روح‌القدس (مجموعه روزنامه)، سلطان‌العلماء خراسانی، تهران: چشمه، ۱۳۶۳.
۱۵. روزنامه تیاتر (نمایشنامه شیخ علی میرزای حاکم بروجرد...)، میرزا رضاخان طباطبایی نائینی (با همکاری فرامرز طالبی)، تهران: چشمه، ۱۳۶۶.
۱۶. سفرنامه صفاء السلطنه نائینی، گزارش کویر (تحفة الفقراء)، میرزا علی‌خان نائینی، تهران: اطلاعات، ۱۳۶۶.
۱۷. فهرست سی‌ساله سالنامه دنیا، تهران: مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران، ۱۳۷۷.
۱۸. سفینه‌الفرامین یا سفینه‌الانشاء (منشآت و مکاتیب میرزا محمد منشی)، خرم‌آباد: پیغام، ۱۳۷۷.
۱۹. ترجمه چند متن پهلوی، ملک‌الشعرا بهار، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۹.
۲۰. گلزار خاموش، یادنامه بانو راضیه دانشیان (گلبن)، تهران: رسانش، ۱۳۷۹.
۲۱. مدرّس در تاریخ و تصویر، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۹.
۲۲. فردوسی‌نامه، ملک‌الشعرا بهار، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۹.
۲۳. بلند آفتاب خراسان، یادنامه استاد محمدتقی ملک‌الشعرا بهار، تهران: رسانش، ۱۳۸۰.
۲۴. در آئینه تاریخ، خاطرات سیاسی عباس خلیلی (مدیر روزنامه اقدام)، تهران: انوشه، ۱۳۸۰.
۲۵. اردستان‌نامه، ج ۲، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۱.
۲۶. سفرنامه سیف‌الملک به روسیه، شرح سفارت میرزا عباسقلی خان نوری سیف‌الملک به روسیه، حبیب‌الله افشار قزوینی، تهران: وزارت امور خارجه، ۱۳۸۱.
۲۷. نقد و سیاحت، بررسی ادبیات ایران و اروپا: مجموعه احوال و آثار دکتر فاطمه سیاح، تهران: قطره، ۱۳۸۳.
۲۸. یومیة جبل‌المتین (با همکاری نصرالله صالحی)، ج ۲، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۸۳-۱۳۸۴.
۲۹. حقوق بین‌الملل (دروسی که توسط میرزا حسن پیرنیا مشیرالملک در مدرسه سیاسی تدریس شده است)، تهران: دیدار، ۱۳۸۵.
۳۰. فهرست توصیفی مقالات جشن‌نامه‌ها و یادنامه‌ها (با همکاری احمدشکیب‌آذر)، ج ۳، تهران: انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۸۵.
۳۱. سرگذشت و آثار تصویرگر بزرگ میرزا ابوتراب خان غفّاری کاشانی (۱۲۶۳-۱۳۰۷ قمری)، تهران: انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۸۶.
۳۲. سفرنامه مازندران: گزارش روزانه محمدجعفر خان در سال ۱۲۸۱ خورشیدی، تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۹.
۳۳. فهرست مجله آینده (۱۳۰۴-۱۳۷۲) (با همکاری محمد افسری‌راد)، تهران: بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار، ۱۳۸۹.
۳۴. سفرنامه ملگونف به گیلان و مازندران، بی‌نا، بی‌تا.
- ب. کتاب‌ها (چاپ نشده‌ها)
۳۵. پنج رساله راجع به سرخس.
۳۶. خاطرات شخصی (چندین دفتر).
۳۷. خطابه‌های بهار در مجلس شورا.
۳۸. زندگی عباس میرزا (نایب‌السلطنه).
۳۹. سفرنامه میرزا عبدالحسین خان.
۴۰. شب‌نامه و صبح‌نامه و روزنامه‌نگاری در دوره مشروطه.
۴۱. فروش دختران قوچانی به ترکمان‌ها.
۴۲. فهرست ده‌ساله اول راهنمای کتاب.
۴۳. فهرست ده‌ساله اول مجله سخن.
۴۴. فهرست‌نگاری روزنامه‌های بهار، تازه‌بهار و نوبهار (ملک‌الشعرا بهار)، ج ۵.
۴۵. فهرست‌نویسی روزنامه‌آیندگان.
۴۶. نوبهار هفتگی (مقالات ملک‌الشعرا بهار در نوبهار)، ج ۲.
۴۷. نوشته‌های تاریخی / اسرار شب (مجموعه داستان‌ها) / مقالات و خاطرات عباس خلیلی [پدر سیمین بهبهانی]، ج ۵.
۴۸. یادنامه خانواده مشیرالدوله / مذاکرات سیاسی میرزا نصرالله خان مشیرالدوله (اسناد).
- ج. مقالات
۱. «کتابچه عرایض توپخانه مبارکه»، بررسی‌های تاریخی، س ۲، ۱۳۴۶، ش ۶، ص ۷۳-۷۷.

۲. «کتابچه مطالب لازمه تویخانه مبارکه»، بررسی‌های تاریخی، س ۲، اردیبهشت ۱۳۴۷، ش ۱، ص ۱۶۷-۱۷۷ (+ ۱۵ صفحه نسخه عکسی).
۳. «کتابچه تربیت افواج قاهره»، بررسی‌های تاریخی، س ۳، خرداد- تیر ۱۳۴۷، ش ۲، ص ۵۱-۶۲.
۴. «مکاتبات ادبی [ملک الشعرا بهار و مجتبی مینوی]»، یغما، س ۲۳، فروردین ۱۳۴۹، ش ۲۵۹، ص ۹-۱۵ و ۱۳۷-۱۴۲.
۵. «اسناد و نامه‌های تاریخی: اسنادی درباره تاریخ مشروطه ایران (تلگراف‌های حضوری بین علما و سلطان وقت، محمدعلیشاه، و رجال درباری)»، بررسی‌های تاریخی، س ۵، مرداد- شهریور ۱۳۴۹، ش ۳، ص ۱۳۵-۱۸۰.
۶. «نامه بهار به دینشاه ایرانی مقیم هند [درباره عارف قزوینی و خودش]»، یغما، س ۲۳، شهریور ۱۳۴۹، ش ۲۶۴، ص ۳۴۳-۳۴۵.
۷. «یادداشت‌های ملک الشعرا بهار»، یغما، س ۲۳، مهر ۱۳۴۹، ش ۲۶۵، ص ۴۰۶-۴۱۰.
۸. «لغت روزنامه و نخستین روزنامه چاپی فارسی در ایران»، (ضمیمه) بررسی‌های تاریخی، س ۵، آذر- دی ۱۳۴۹، ش ۵، ص ۷۷-۱۰۱.
۹. «تاریخچه روزنامه نوبهار»، یغما، س ۲۴، فروردین ۱۳۵۰، ش ۲۷۱، ص ۲۷-۳۳.
۱۰. «چند نامه از سلطان احمدشاه قاجار به میرزا حسن خان مشیرالدوله پیرنیا»، بررسی‌های تاریخی، س ۶، خرداد- تیر ۱۳۵۰، ش ۲، ص ۱۸۷-۱۹۶.
۱۱. «ماجرای قتل میرزا آقاخان کرمانی، شیخ احمد روحی و میرزا حسن خان خبیرالملک»، یغما، س ۲۴، تیر ۱۳۵۰، ش ۲۷۴، ص ۲۳۲-۲۳۸.
۱۲. «سال‌شمار بهار»، بهار و ادب فارسی (مجموعه یک‌صد مقاله از ملک الشعرا بهار)، به کوشش محمد گلبن، ج ۱، شرکت سهامی کتاب‌های جیبی، ۱۳۵۱، ص هفت-سیزده.
۱۳. «کتابشناسی بهار (الف). کتاب‌ها و نشریات؛ ب: مقالات و بحث‌ها و آثار»، بهار و ادب فارسی (مجموعه یک‌صد مقاله از ملک الشعرا بهار)، به کوشش محمد گلبن، ج ۲، تهران: شرکت سهامی کتاب‌های جیبی، ۱۳۵۱، ص ۴۸۹-۵۱۶.
۱۴. «چند سند تازه درباره سید جمال‌الدین»، یادنامه علامه امینی، به کوشش: سید جعفر شهیدی و محمد رضا حکیمی، تهران: شرکت سهامی انتشار، ۱۳۵۲، ص ۱۰۵-۱۳۳.
۱۵. «کتابشناسی: فصل الخطاب فی ترجمه احوال الباب و خلاصه‌البیان» (از آثار میرزا آقاخان کرمانی)، راهنمای کتاب، س ۱۶، تیر- شهریور ۱۳۵۲، ش ۴-۶، ص ۲۳۰-۲۳۷.
۱۶. «نمائی از سرخس در دوره قاجار»، بررسی‌های تاریخی، س ۸، آذر- دی ۱۳۵۲، ش ۵، ص ۱۳۲-۱۵۳.
۱۷. «تحقیقات تاریخی: خلاصه‌البیان میرزا آقاخان و نظر میرزا حسینعلی»، راهنمای کتاب، س ۱۶، دی- اسفند ۱۳۵۲، ش ۱۰-۱۲، ص ۷۰۶-۷۱۳.
۱۸. «انتقاد کتاب: گیلان در جنبش مشروطیت (ابراهیم فخرایی)»، راهنمای کتاب، س ۱۷، تیر- شهریور ۱۳۵۳، ش ۴-۶، ص ۲۸۹-۲۹۸.
۱۹. «نگاهی گذرا به نهضت زنان ایران از انقلاب مشروطه تا سال‌های ۱۳۲۴-۱۳۲۵»، نقد و سیاحت (مقاله‌ها، سخنرانی‌ها، مصاحبه‌ها، تقریرات درسی)، به کوشش محمد گلبن، تهران: توس، ۱۳۵۴، ص ۲۹-۳۸.
۲۰. «درباره میرزا جعفرخان رضازاده سیاح»، نقد و سیاحت (مقاله‌ها، سخنرانی‌ها، مصاحبه‌ها، تقریرات درسی)، به کوشش محمد گلبن، تهران: توس، ۱۳۵۴، ص ۶-۲۹.
۲۱. «گامی در راه شناخت فاطمه سیاح»، نقد و سیاحت (مقاله‌ها، سخنرانی‌ها، مصاحبه‌ها، تقریرات درسی)، به کوشش محمد گلبن، تهران: توس، ۱۳۵۴، ص ۱-۳۸.
۲۲. «روزنامه‌نگاری دهخدا و روزنامه روح‌القدس»، آینده، س ۵، پاییز ۱۳۵۸، ش ۷-۹، ص ۴۹-۵۰.
۲۳. «سال‌شمار زندگانی کمال‌الملک»، آینده، س ۹، اسفند ۱۳۶۲، ش ۱۲، ص ۸۸۴-۸۸۹.
۲۴. «میرزا رضاخان طباطبایی نائینی و روزنامه تیاتر او»، کیهان فرهنگی، س ۱، فروردین ۱۳۶۳، ش ۱، ص ۳۲-۳۴.
۲۵. «سال‌شمار و گزیده کتاب‌شناسی بهار»، آینده، س ۱۰، اردیبهشت- خرداد ۱۳۶۳، ش ۲-۳، ص ۱۰۷-۱۱۲.
۲۶. «روزنامه روح‌القدس و یاد از سلطان‌العلماء خراسانی (دومین روزنامه‌نگار شهید ایران)»، کیهان فرهنگی، س ۱، مهر ۱۳۶۳، ش ۷، ص ۱۵-۱۷.
۲۷. «دیدارها و یادگارها: سردار اسعد دوم»، آینده، س ۱۱، تیر- مرداد ۱۳۶۴، ش ۴-۵، ص ۲۸۷-۲۹۲.
۲۸. «گزارشی از عین‌الدوله در زمان مشروطیت (عبدالمجید عین‌الدوله)»، نامواره دکتر محمود افشار، ج ۲، به کوشش ایرج افشار، با همکاری کریم اصفهانیان، تهران: بنیاد موقوفات دکتر

- محمود افشار یزدی، ۱۳۶۵، ص ۱۱۲۵-۱۱۳۵.
۲۹. «روزنامه‌نگار عهد ناصری و روزنامه ایران»، کیهان فرهنگی، ۳، خرداد ۱۳۶۵، ش ۳، ص ۱۴-۱۶.
۳۰. «لرستان از دیدگاه فتحعلی شاه قاجار»، کیهان فرهنگی، ۳، خرداد ۱۳۶۵، ش ۶، ص ۱۳-۱۴.
۳۱. «مدارک و اسناد: سلطان‌العلمای خراسانی و روزنامه فوائد عامه»، آینده، ۱۲، آذر-دی ۱۳۶۵، ش ۹-۱۰، ص ۶۳۹-۶۴۶.
۳۲. «سال‌شمار و زندگانی کمال‌الملک»، یادنامه کمال‌الملک، به‌کوشش داراب بهنام شباهنگ و علی‌دهباشی، تهران: چکامه، ۱۳۶۶، ص ۳۳۱-۳۳۷.
۳۳. «سال‌شمار و زندگانی کمال‌الملک»، یادنامه کمال‌الملک، به‌کوشش علی‌دهباشی، تهران: به‌دید، ۱۳۶۶، ص ۹-۱۵.
۳۴. «سال‌شمار بهار»، ایران‌نامه، ۶، تابستان ۱۳۶۶، ش ۲۰، ص ۷۱۴-۷۱۹.
۳۵. «گزیده‌ای از سال‌شمار زندگانی شهید مدرّس»، کیهان فرهنگی، ۴، آبان ۱۳۶۶، ش ۸، ص ۱۱-۱۲.
۳۶. «نمایشنامه نادرشاه افشار» [ترجمه تاج‌ماه آفاق الدوله]، فصلنامه تئاتر، تابستان-پاییز ۱۳۶۷، ش ۲-۳، ص ۲۲۲-۲۲۸ (متن نمایشنامه ص ۲۲۹-۲۹۱).
۳۷. «استاد علینقی وزیری و تئاتر»، فصلنامه تئاتر، تابستان-زمستان ۱۳۶۸، ش ۶-۸، ص ۲۳۳-۲۴۲.
۳۸. «محاکمه سید ضیاءالدین طباطبایی»، هفتاد مقاله، ارمغان فرهنگی به‌دکتر غلامحسین صدیقی، ج ۱، گردآوری یحیی مهدوی و ایرج افشار، تهران: اساطیر، ۱۳۶۹، ص ۲۲۹-۲۴۲.
۳۹. «انجوی و یادنامه هدایت»، کلک، مهر-آبان ۱۳۷۲، ش ۴۳-۴۴، ص ۲۲۴-۲۲۷.
۴۰. «تاریخ: روزنامه در زبان فارسی»، رسانه، ۵، بهار ۱۳۷۳، ش ۱، ص ۷-۹.
۴۱. «تاریخ: روزنامه وقایع عدلیه»، رسانه، ۵، زمستان ۱۳۷۳، ش ۴، ص ۸۶-۹۱.
۴۲. «مجله محیط»، کلک، فروردین-خرداد ۱۳۷۵، ش ۷۳-۷۵، ص ۴۶۵-۴۶۹.
۴۳. «مؤیّدالاسلام کاشانی»، کلک، اسفند ۱۳۷۵، ش ۸۴، ص ۲۹۲-۲۹۵.
۴۴. «تجدید چاپی‌ها» (روزنامه‌ها و مجله‌های فارسی که تجدید چاپ شده‌اند)، کلک، اسفند ۱۳۷۵، ش ۸۴، ص ۲۹-۶۰.
۴۵. «رساله عمران خوزستان (خوزستان در دوران مظفرالدین شاه قاجار)»، تاریخ معاصر ایران، ۲، پاییز ۱۳۷۷، ش ۷، ص ۱۸۱-۱۹۰.
۴۶. «کارنامه ۶۰ سال پژوهش و نگارش» (با همکاری ع. روح‌بخشان)، نامه اقبال، یادنامه اقبال یغمایی، به‌کوشش سید علی آل‌داوود، تهران: هیرمند، ۱۳۷۷، ص ۲۸-۵۱.
۴۷. «نخستین کتابخانه ملی طهران» (با همکاری راضیه دانشیان)، گلزار خاموش، یادنامه بانو راضیه دانشیان، به‌اهتمام محمد گلبن، تهران: رسانش، ۱۳۷۹، ص ۸۳-۱۰۴.
۴۸. «سروده‌هایی برای همسرم»، گلزار خاموش، یادنامه بانو راضیه دانشیان، به‌اهتمام محمد گلبن، تهران: رسانش، ۱۳۷۹، ص ۵۱-۶۰.
۴۹. «مقدمه‌ای بر شب‌نامه‌نویسی و روزنامه‌نویسی در انقلاب مشروطه ایران» (با همکاری راضیه دانشیان)، گلزار خاموش، یادنامه بانو راضیه دانشیان، به‌اهتمام محمد گلبن، تهران: رسانش، ۱۳۷۹، ص ۱۵-۲۹.
۵۰. «همسرم راضیه دانشیان چگونه زیست و چگونه به ابدیت پیوست؟»، گلزار خاموش، یادنامه بانو راضیه دانشیان، به‌اهتمام محمد گلبن، تهران: رسانش، ۱۳۷۹، ص ۶۳-۸۲.
۵۱. «روزنامه اردوی همایون»، بخارا، ۲، خرداد-تیر ۱۳۷۹، ش ۱۲، ص ۲۱۶-۲۲۳.
۵۲. «یاد و یادبود: یاد از محمدمنصور عاصمی»، بخارا، ۳، بهمن-اسفند ۱۳۷۹، ش ۱۶، ص ۲۸۲-۲۸۵.
۵۳. «در اطراف تاریخ مختصر احزاب سیاسی - انقراض قاجاریه»، بلندآفتاب خراسان، یادنامه استاد محمد تقی ملک‌الشعرا بهار، به‌اهتمام محمد گلبن، تهران: رسانش، ۱۳۸۰، ص ۳۶۶-۳۷۲.
۵۴. «جواد آذر هم رفت (جواد آذر یکی از آخرین بقایای نسل فتیان و جوانمردان بود که ناجوانمردانه از دست شد)»، بخارا، ۳، فروردین-اردیبهشت ۱۳۸۰، ش ۱۷، ص ۳۰۲-۳۱۰.
۵۵. «نخستین کار جدی درباره مطبوعات ایران»، کتاب ماه کلیات، ۴، مرداد ۱۳۸۰، ش ۸ (پیاپی ۴۴)، ص ۱۶-۱۷.
۵۶. «نگاهی گذرا به کتاب مطبوعات ایران در قرن بیستم»، بخارا، ۴، مرداد-شهریور ۱۳۸۰، ش ۱۹، ص ۲۹۱-۲۹۵.
۵۷. «انجوی و یادنامه صادق هدایت»، یادنامه سید ابوالقاسم

۷۴. «دل‌بستگی به فرهنگ کشور» (نامه)، بخارا، س ۷، مهر ۱۳۸۳، ش ۳۷، ص ۲۶.
۷۵. «نامه‌ها، اسناد و عکس‌های تاریخی: پنج نامه از ناصرالدین‌شاه قاجار (راجع به مسائل مرزی خراسان)»، بخارا، س ۷، مرداد-شهریور ۱۳۸۳، ش ۳۷، ص ۱۸۳-۱۹۱.
۷۶. «چند نامه دیگر» [نامه]، بخارا، س ۷، مرداد-شهریور ۱۳۸۳، ش ۳۷، ص ۴۳۴-۴۳۵.
۷۷. «نگاهی گذرا به [کتاب] نادره کاران»، بخارا، س ۷، مهر-آبان ۱۳۸۳، ش ۳۸، ص ۳۷۵-۳۷۰.
۷۸. «نگاهی گذرا به: بر ساحل جزیره سرگردانی (جشن نامه دکتر سیمین دانشور)»، بخارا، س ۷، آذر-اسفند ۱۳۸۳، ش ۳۹-۴۰، ص ۳۸۱-۳۸۴.
۷۹. «دانشمندان کتاب‌فروش و کتاب‌فروشان دانشمند»، کتاب‌فروشی، یادنامه بابک افشار، ج ۱، به‌خواستاری ایرج افشار، تهران: شهاب‌ثاقب، ۱۳۸۳، ص ۴۹۱-۵۰۰.
۸۰. «دایرة‌المعارف کتاب‌فروشی»، بخارا، س ۷، فروردین-اردیبهشت ۱۳۸۴، ش ۴۱، ص ۱۸۹-۱۹۳.
۸۱. «کریم امامی، کریمی دانش‌بخش»، بخارا، س ۷، خرداد-تیر ۱۳۸۴، ش ۴۲، ص ۳۹۲-۳۹۸.
۸۲. «اسناد تاریخی: نظر سه روزنامه‌پارسیان درباره میرزا نصراله‌خان مشیرالدوله نائینی»، بخارا، س ۸، مرداد-شهریور ۱۳۸۴، ش ۴۳، ص ۲۲۵-۲۳۴.
۸۳. «تاگور در ایران: تاگور و ایران»، بخارا، س ۸، پاییز ۱۳۸۴، ش ۴۵، ص ۱۱۶-۱۲۱.
۸۴. «آخرین گفت‌وگوی زنده‌یاد دهخدا»، بخارا، س ۸، بهمن-اسفند ۱۳۸۴، ش ۴۷، ص ۱۱۶-۱۲۱.
۸۵. «سید حسن کاشانی و روزنامه حبل‌المتین و محاکمه او»، (ضمیمه) پیک نور، زمستان ۱۳۸۴، ش ۱۲، ص ۷۳-۸۰.
۸۶. «سال‌شمار زندگی بهار»، بخارا، س ۹، مهر-آبان ۱۳۸۵، ش ۵۵، ص ۱۳۲-۱۴۰.
۸۷. «چند سند مهم درباره انقلاب مشروطه و تلاش مردم آذربایجان و نقش میرزا نصرالله‌خان مشیرالدوله و فرزندان‌ش در برقراری انقلاب مشروطه»، نامه انجمن، تابستان ۱۳۸۵، ش ۲۲، ص ۵۷-۶۸.
۸۸. «تاریخ روزنامه‌نگاری ایرانیان و دیگر پارسی‌نویسان»، بخارا، س ۹، تیر-مرداد ۱۳۸۵، ش ۵۳، ص ۵۳۱-۵۳۷.
۸۹. «بررسی زین‌الأخبار» (نقد و بررسی)، آینه میراث، دوره انجوی شیرازی، به‌کوشش علی دهباشی، تهران: سخن، ۱۳۸۱، ص ۵۳-۵۶.
۵۸. «خسرو شاهانی هم رفت»، بخارا، س ۴، خرداد-تیر ۱۳۸۱، ش ۲۴، ص ۳۰۲-۳۰۵.
۵۹. «مطبوعات و...: اشاره‌ای گذرا به مجلات غیردولتی در ایران (از مجله بهار اعتصام‌الملک تا بخارای دهباشی)»، بخارا، س ۵، آذر-دی ۱۳۸۱، ش ۲۷، ص ۳۰۳-۳۱۶.
۶۰. «قطعه‌ای تازه‌یاب از استاد دهخدا»، بخارا، س ۵، فروردین-تیر ۱۳۸۲، ش ۲۹-۳۰، ص ۱۲۷-۱۲۸.
۶۱. «اسناد تاریخی: سه نامه از دکتر محمد مصدق»، بخارا، س ۵، فروردین-تیر ۱۳۸۲، ش ۲۹-۳۰، ص ۱۹۹-۲۰۸.
۶۲. «دو نامه از ایرج میرزا جلال‌الممالک»، بخارا، س ۶، مرداد-شهریور ۱۳۸۲، ش ۳۱، ص ۲۱۹-۲۲۵.
۶۳. «تهران قدیم یا تاریخ مصور تهران»، بخارا، س ۶، مهر-آبان ۱۳۸۲، ش ۳۲، ص ۲۱۵-۲۱۸.
۶۴. «زندگی و آثار صنایع‌الملک»، نامه بهارستان، س ۴، بهار-زمستان ۱۳۸۲، ش ۱-۲ (دفتر ۷-۸)، ص ۳۰۹-۳۱۲.
۶۵. «سرخس در دوره ناصری و...» (گفت‌وگو)، کتاب ماه تاریخ و جغرافیا، مهر ۱۳۸۲، ش ۷۲، ص ۷-۱۹.
۶۶. «استاد بهار در نوروز لزن هنگام معالجه»، بخارا، س ۶، آذر-اسفند ۱۳۸۲، ش ۳۳-۳۴، ص ۲۵۱-۲۵۹.
۶۷. «پدر سیمین»، زنی بادامی شعر، جشن نامه سیمین بهبهانی، به‌کوشش علی دهباشی، تهران: نگاه، ۱۳۸۳، ص ۲۵-۳۰.
۶۸. «دکتر فاطمه سیاح کیست؟»، زندگی نامه و خدمات علمی و فرهنگی زنده‌یاد دکتر فاطمه سیاح، تهران: انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۸۳، ص ۲۳-۳۱.
۶۹. «مجموعه‌های خصوصی (بخش از هویت فرهنگی)»، موزه‌ها، بهار ۱۳۸۳، ش ۱۷، ص ۹-۱۰.
۷۰. «نامه‌ها، اسناد و عکس‌های تاریخی: پنج نامه از احمد قوام (قوام‌السلطنه)»، بخارا، س ۶، فروردین-اردیبهشت ۱۳۸۳، ش ۳۵، ص ۲۳۰-۲۴۱.
۷۱. «نامه‌ها و اظهارنظرها» [نامه]، بخارا، س ۶، خرداد-تیر ۱۳۸۳، ش ۳۶، ص ۴۰۴-۴۰۷.
۷۲. «چهار نامه از سه تن از علماء دین و سیاست در دوره قاجار»، بخارا، س ۶، خرداد-تیر ۱۳۸۳، ش ۳۶، ص ۲۴۵-۲۵۴.
۷۳. «سخن‌های دیرینه» [کتاب]، بخارا، س ۶، خرداد-تیر ۱۳۸۳، ش ۳۶، ص ۳۱۶-۳۱۹.

- ش ۴، ص ۹۳-۱۰۸.
۱۰۳. «لوح مطبوعات فارسی» (سه لوحه)، بخارا، س ۱۱، خرداد- شهریور ۱۳۸۸، ش ۷۱، ص ۴۰۸-۴۱۲.
۱۰۴. «خالقی و نیم‌قرن با شاهنامه زیستن (گل رنج‌های کهن)»، بخارا، س ۱۱، مهر- دی ۱۳۸۸، ش ۷۲-۷۳، ص ۳۸۱-۳۸۴.
۱۰۵. «تاریخ مطبوعات: برگی از تاریخ مطبوعات برون‌مرزی ایران (ستاره‌سرخ)»، بخارا، س ۱۱، بهمن- اسفند ۱۳۸۸، ش ۷۴، ص ۵۰۹-۵۲۰.
۱۰۶. «پروین اعتصامی از نظر بهار شعر»، پیام بهارستان، س ۲، دوره ۲، زمستان ۱۳۸۸، ش ۶، ص ۱۰۷-۱۱۲.
۱۰۷. «درگذشت محمد کلانتری»، بخارا، س ۱۲، فروردین- تیر ۱۳۸۹، ش ۷۵، ص ۶۱۳-۶۱۴.
۱۰۸. «ملک الشعرا بهار و مبارزه در راه صلح»، بخارا، س ۱۳، مرداد- شهریور ۱۳۸۹، ش ۷۶، ص ۵۳۲-۵۳۹.
۱۰۹. «سیاست و فرهنگ روزگار صفوی»، بخارا، س ۱۳، مهر- دی ۱۳۸۹، ش ۷۷-۷۸، ص ۶۳۰-۶۳۶.
۱۱۰. «سفرنامه مکه حاجی میرزا حسن رشیدی، "مکه سوقات"»، پیام بهارستان، س ۲، دوره ۲، تابستان ۱۳۸۹، ش ۸، ص ۳۲۲-۳۵۳.
۱۱۱. «گزارش به ناصرالدین شاه قاجار درباره حشمت‌الملک و شهاب‌الملک و منطقه قائنات و سیستان و بلوچستان»، پیام بهارستان، س ۴، دوره ۲، پاییز ۱۳۹۰، ش ۱۳، ص ۸۳۵-۸۳۹.
۱۱۲. «یادنامه طالب‌زاده تبریزی (معروف به طالب‌اوف)»، پیام بهارستان، س ۴، دوره ۲، تابستان ۱۳۹۱، ش ۱۶، ص ۹۴۸-۹۵۰ (۱۲+ صفحه نسخه عکسی ۹۵۱-۹۶۲).
۱۱۳. «مجموعه مخابرات اصفالدوله از خراسان در آغاز مشروطه»، پیام بهارستان، دوره ۲، س ۴، تابستان ۱۳۹۱، ش ۱۶، ص ۶۱۶-۷۰۰.
۱۱۴. «تاریخ نمایش‌های عارف»، سراینده رهایی ایران، یادنامه عارف قزوینی، به‌اهتمام مهدی به‌خیال، تهران: نگاه، ۱۳۹۹، ص ۲۹۴-۳۱۱.
- اشعار
۱. انجمن ادبی حکیم نظامی: غزل، ارمغان، دوره ۲۹، ش ۷، مهر ۱۳۳۹، بین صفحات ۳۱۵-۳۱۶.
۲. انجمن ادبی حکیم نظامی: باور مکن، ارمغان، دوره ۲۹، جدید، س ۵، بهار- تابستان ۱۳۸۶، ش ۱-۲ (پیاپی ۳۶-۳۷)، ص ۳۶۷-۳۷۵.
۹۰. «یاد و یادبود: یاد بهزاد»، بخارا، س ۱۰، فروردین- اردیبهشت ۱۳۸۶، ش ۶۰، ص ۵۱۰-۵۱۶.
۹۱. «روزنامه آذربایجان، تأثیرگذار در انقلاب مشروطه»، گنجینه اسناد، تابستان ۱۳۸۶، ش ۶۶، ص ۲۳-۳۰.
۹۲. «خراسان، مهم‌ترین روزنامه خراسان در انقلاب مشروطه»، بخارا، س ۱۱، فروردین- اردیبهشت ۱۳۸۷، ش ۶۵، ص ۵۸۸-۵۹۷.
۹۳. «دو نامه از ایرج میرزا جلال‌الممالک»، سیری در زندگی و آثار ایرج میرزا، به‌کوشش علی دهباشی، تهران: اختران، ۱۳۸۷، ص ۴۱۵-۴۱۹.
۹۴. «درباره شاخه‌های شوق» (جشن‌نامه بهاء‌الدین خرمشاهی)، بخارا، س ۱۱، مرداد- شهریور ۱۳۸۷، ش ۶۶، ص ۵۴۵-۵۴۷.
۹۵. «میزگرد تجزیه و تحلیل جراید فارسی اروپا» (رحیم رئیس‌نیا، ماشاءالله شمس‌الواعظین، مسعود کوهستانی‌نژاد، محمد گلبن، عبدالمجید معادی‌خواه)، یاد، ۱۳۸۷، ش ۸۷، ص ۱۶-۵۵.
۹۶. «گفت‌وگو با محمد گلبن»، حقوق زنان، آبان- آذر ۱۳۸۷، ش ۱۲، ص ۳۴-۳۷.
۹۷. «روزنامه صور اسرافیل در تهران و سوئیس»، یاد، ۱۳۸۷، ش ۸۷، ص ۱۶۸-۱۷۳.
۹۸. «نگاهی به: یادنامه ایرج میرزا (سیری در زندگی و آثار ایرج میرزا)»، بخارا، س ۱۱، آذر- اسفند ۱۳۸۷، ش ۶۸-۶۹، ص ۵۱۱-۵۱۵.
۹۹. «میزگرد: بررسی جراید فارسی هند» (محمد رضا خطیبی‌نژاد، ابوالفضل شکوری، مسعود کوهستانی‌نژاد، محمد گلبن، عبدالمجید معادی‌خواه)، یاد، بهار- تابستان ۱۳۸۸، ش ۹۱-۹۲، ص ۲۶-۶۰.
۱۰۰. «نخستین بیانیه ریاست‌وزاری سید ضیاء‌الدین طباطبایی (نخست‌وزیر کودتای ۱۲۹۹)»، پیام بهارستان، س ۱، دوره ۲، بهار ۱۳۸۸، ش ۳، ص ۱۶۵-۱۷۰.
۱۰۱. «گفت‌وگو: روزنامه حبل‌المتین به روایت محمد گلبن»، یاد، بهار- تابستان ۱۳۸۸، ش ۹۱-۹۲، ص ۶۲-۹۵.
۱۰۲. «بیان حقایق (اعلامیه‌ای از سید ضیاء‌الدین طباطبایی)»، پیام بهارستان، س ۱، دوره ۲، تابستان ۱۳۸۸،

- ش ۸، آبان ۱۳۳۹، ص ۳۷۰-۳۷۱.
۳. انجمن ادبی حکیم نظامی: مرو، ارمغان، دوره ۳، ش ۲، اردیبهشت ۱۳۴۰، ص ۸۴-۸۵.
 ۴. انجمن ادبی حکیم نظامی: خنده جام، ارمغان، دوره ۳، ش ۷، مهر ۱۳۴۰، ص ۳۲۶.
 ۵. انجمن ادبی حکیم نظامی: غزل، ارمغان، دوره ۳، ش ۸، آبان ۱۳۴۰، بین صفحات ۳۷۶-۳۷۹.
 ۶. انجمن ادبی حکیم نظامی: غزل، ارمغان، دوره ۳۱، ش ۸، آبان ۱۳۴۱، ص ۳۶۶-۳۶۷.
 ۷. انجمن ادبی حکیم نظامی: غم تو، ارمغان، دوره ۳۱، ش ۳، خرداد ۱۳۴۱، ص ۱۲۷-۱۲۸.
 ۸. انجمن حکیم نظامی: غزل، ارمغان، دوره ۳۲، ش ۲، اردیبهشت ۱۳۴۲، ص ۹۲.
 ۹. انجمن حکیم نظامی: بمان تو...، ارمغان، دوره ۳۳، ش ۲، اردیبهشت ۱۳۴۳، ص ۸۱.
 ۱۰. جشن باشکوه بزرگداشت استاد حسینعلی منشی کاشانی، ارمغان، دوره ۳۳، ش ۱۰، دی ۱۳۴۳، بین صفحات ۴۴۷-۴۵۸.
 ۱۱. دیدار، یغما، سال ۲۳، ش ۲۶۸، دی ۱۳۴۹، ص ۶۰۳.
 ۱۲. تجلیل از هنر بهزاد، زندگی استاد، موزه بهزاد، به کوشش فرامرز طالبی و معصومه صدرنیا، تهران: سازمان میراث فرهنگی کشور، ۱۳۷۴، ص ۲۰.
 ۱۳. عطش بوسه، (گویا) دهه پنجاه، مجله (?).
 ۱۴. خوزستان جنگ زده، هنر، ش ۲، زمستان ۱۳۶۱، ص ۲۶۹-۲۷۱.
 ۱۵. شعرهایی که به تازگی رسیده، یغمای سی و دوم (یادنامه حبیب یغمایی)، گردآوری ایرج افشار، با همکاری قدرت الله روشنی زعفرانلو، تهران: انتشارات ایران، ۱۳۷۰، ص ۷۵۸-۷۵۹.
 ۱۶. داغ دل، بخارا، س ۲، ش ۷، مرداد-شهریور ۱۳۷۸، ص ۲۰۰.
 ۱۷. پیری و تنهایی، بخارا، س ۲، ش ۱۲، خرداد-تیر ۱۳۷۹، ص ۱۲۰.
 ۱۸. پایداری، بخارا، س ۳، ش ۱۳-۱۴، مرداد-آبان ۱۳۷۹، ص ۱۵۱.
 ۱۹. کوه پربلا، بخارا، س ۳، ش ۱۵، آذر-دی ۱۳۷۹، ص ۱۵۷.
 ۲۰. نذر و لال، بخارا، س ۳، ش ۱۸، خرداد-تیر ۱۳۸۰، ص ۱۷۳.
 ۲۱. روزگار رفته (شعر)، بخارا، س ۴، ش ۲، مهر-آبان ۱۳۸۰، ص ۳۵.
 ۲۲. تنهایی، بخارا، س ۴، ش ۲۸، بهمن-اسفند ۱۳۸۱، ص ۱۴۳-۱۴۴.
 ۲۳. حدیث زندگی، بخارا، س ۶، ش ۳، مرداد-شهریور ۱۳۸۲، ص ۱۵۸.
 ۲۴. زلزله بم کرمان، بخارا، س ۶، ش ۳۲، مهر-آبان ۱۳۸۲، ص ۱۳۰-۱۳۱.
 ۲۵. سه همسفر/آتش و آب و آبرو، بخارا، س ۶، ش ۳۳-۳۴، آذر-اسفند ۱۳۸۲، ص ۱۸۶.
 ۲۶. وطن، بخارا، س ۶، ش ۳۵، فروردین-اردیبهشت ۱۳۸۳، ص ۱۵۵.
 ۲۷. پدر من، بخارا، س ۶، ش ۳۶، خرداد-تیر ۱۳۸۳، ص ۱۵۴.
 ۲۸. وفاداران، بخارا، س ۷، ش ۳۷، مرداد-شهریور ۱۳۸۳، ص ۲۶۷.
 ۲۹. دانش و آزادگی، به روان پاک استاد عبدالحسین زرین کوب، بخارا، س ۷، ش ۳۸، مهر-آبان ۱۳۸۳، ص ۲۳۹-۲۴۰.
 ۳۰. پدر گفت، بخارا، س ۷، ش ۳۹-۴۰، آذر-اسفند ۱۳۸۳، ص ۱۹۵.
 ۳۱. شاه رخ مسکوب رفت، بخارا، س ۷، ش ۴۱، فروردین-اردیبهشت ۱۳۸۴، ص ۱۴۵.
 ۳۲. چشم باطن، بخارا، س ۷، ش ۴۲، خرداد-تیر ۱۳۸۴، ص ۱۹۲.
 ۳۳. سلام من به توای خاک پاک خوزستان، بخارا، س ۸، ش ۴۴، مهر-آبان ۱۳۸۴، ص ۲۱۱-۲۱۳.
 ۳۴. اگر دهر مرا، بخارا، س ۴، ش ۶۲، آذر-دی ۱۳۸۴، ص ۴۶.
 ۳۵. خوی زاغ و عمر زاغ، بخارا، س ۸، ش ۴۷، بهمن-اسفند ۱۳۸۴، ص ۲۱۸.
 ۳۶. پیام، بخارا، س ۹، ش ۵۰، فروردین-اردیبهشت ۱۳۸۵، ص ۲۵۷-۲۵۸.
 ۳۷. سفرنامه کهباز، بخارا، س ۹، ش ۵۵، مهر-آبان ۱۳۸۵، ص ۲۶۴-۲۶۷.
 ۳۸. بی خبری، بخارا، س ۹، ش ۵۷، آذر-دی ۱۳۸۵، ص ۳۸۸.
 ۳۹. حاصل هستی، بخارا، س ۱۱، ش ۶۲، خرداد-شهریور ۱۳۸۶، ص ۳۳۸.
 ۴۰. مرو، بخارا، س ۱۱، ش ۶۸-۶۹، آذر-اسفند ۱۳۸۷، ص ۳۵.

Table of Contents

Editorial

“The Legacy of the Iranian World”: Fourth Journal of The Written Heritage Research Institute 3-4

Articles

The Firman for the Supervision of Abu Ishaqqiyya’s Shrine in the Musalla of Shiraz: An Islamic Scriptorium in the 9th Hijri Century / **Emadoddin SIEYKHOLHOKAMAEI** 5-7

The Chapter on Alfaḍ-i Kufr (Heretical Utterances) from *Jawahir al-Fiqh* (Jewels of Fiqh) by Muhammad ibn Manṣūr al-Bukhari (Second Half of the 6th Hijri Century(?) / **HamidReza (Babak) SALMANI** 8-32

A Section on Alfaḍ-i Kufr (Heretical Utterances) from *Al-Walad al-Shafiq wa-l-Hāfid al-Khalīq* (The Tender-Hearted Son and the Gentle Grandson), Including an Examination of the Treatise on 310 Heretical Utterances Edited by Rasoul Jafariyan / **Saeed LAYAN** 33-46

A Fresh Look at the word *Sāmān* in a Hemistich of *Shahname* / **Reza GHAFOURI** 47-51

A Copy of the Qaṣīdat al-burda Ascribed to the Famous Calligrapher Yāqūt al-Musta’ṣimī / **Raphaella VELLU**; Translated by **Amit-Hossein DAVOUDVANDI** 52-58

Noah’s Lost Son in the Qur’an / **Gabriel Said REYNOLDS**; Translated by **Nasim HASSANI** 59-70

Was the *Safarnāme* (Travelogue) Written by Nāṣir-i Khusraw? / **MohammadReza TAVAKKOLI SABERI** 71-81

Rubāʿiyyāt of Kāfi-i Zafar-i Hamedānī and Qutb al-Dīn-i Atiqī-i Aharī in the Anthology of the University of Istanbul / **Ali KAMELI** 82-84

Reviews and Critiques

In Memory and as a Memento of the Mystic Iranologist, Leonard Louison / **Majdoddin KEYVANI** 85-88

An Examination of the “*Sultan Fatih’in Şahsi Kütüplüğü*” *Yazma Eser Sergisi Kataloğu* (The Personal library of Sultan Fatih; Catalogue of Manuscript Exhibition) / **Ali SAFARI AQ-QALEHI** 89-96

Sa’adat-i Ahl-i Fārs (Prosperity of the People of Fārs): On the Attribution of the Author of *Tarikh-i Khaliq-i Fārs* (A History of the Persian Gulf) to the City of Kazerun / **MohammadSadegh MIRZAABOLGHASEMI** 97-101

Essays on Research

What Does an Etymologist Do? (14) / **Seyyed AhmadReza QAEMMAQAMI** 102-109

Introducing Codicologists and Textual Scholars (8)

A Benevolent Author: An Exploration of Muhammad Gulbun’s Life and Works / **Mehdi BETIKTAL** 110-118

Iran in Ottoman Texts and Sources (27)

Life and Works of Sari Abdullah Efendi / **Nasrollah SALEHI** 119-125